

INVESTIDURA DEL DOCTOR JUAN CARLOS TEDESCO COM A DOCTOR HONORIS CAUSA DE LA UNIVERSITAT DE GIRONA

ELOGI DEL DR. SALOMÓ MARQUÈS SUREDA

Senyor rector de la Universitat de Girona;
autoritats acadèmiques, polítiques i civils;
companyes i companys de la comunitat universitària;
estimado professor Juan Carlos Tedesco,
senyores i senyors.

A començaments del segle passat, el 1903, uns mestres gironins de l'escola pública van portar a cap una experiència única en aquells moments a Europa. Com que no en tenien prou amb el que havien après a l'Escola Normal, organitzaren unes «Converses pedagògiques» per continuar la seva formació. Va ser una experiència d'autogestió en el camp de la formació permanent. Ho escrivia el mestre de Llançà (Alt Empordà) Llorenç Jou i Olió a la revista *El Defensor del Magisterio* el 21 d'abril de 1903, en un article intítulat «Redentora». Afirmava: «Y como por nadie se nos facilita un camino para capacitarnos, no queda más recurso que la iniciativa popular: el estudio; el cambio de impresiones con los compañeros; el ensayo en nuestras propias escuelas; las lecciones de la experiencia; la lectura de los periódicos y revistas... toda una serie de procedimientos que podrían bautizarse con el nombre de *autodidáctica profesional*, única manera –la enseñanza de sí mismo– con que han llegado a ser algo los maestros que algo son.»

L'èxit de la primera *conversa* va ser tan notable que els mateixos participants organitzaren una trobada de 10 dies durant les vacances per continuar la seva formació. Ho varen fer el mes de juliol de 1903. Va ser la primera Escola d'Estiu de Catalunya, fruit d'una proposta de mestres públics gironins que treballaven en petites escoles rurals. Van entrar a la història de l'educació per la porta gran.

Aquestes *converses* tenien una doble finalitat. Per una banda, millorar la formació dels mestres intercanviant experiències, amb el convenciment que una escola de qualitat i l'educació eren camí de creixement personal i de transformació social. Per altra banda, aconseguir que els governants i la ciutadania reconeguessin la dimensió social del seu treball a l'escola pública, i el prestigi de què eren mereixedors.

Aquells mestres, homes i dones, eren l'avantguarda d'un col·lectiu que treballava per la renovació pedagògica i la dignificació de l'ensenyament públic a casa nostra. Una renovació que mirava a Europa i que practicava les propostes pedagògiques que es feien en altres països europeus i americans.

Amb l'adveniment de la República, tot aquest afany renovador arribà a un punt àlgid. Tant el govern d'Espanya com el de Catalunya prengueren les decisions necessàries per millorar l'escola i l'educació com una eina de canvi social. Si es volia fer un país millor, més democràtic, més solidari, més just, més europeu, calia invertir en educació. I així ho van fer. Per primera vegada a la història, el ministre d'Instrucció Pública era un mestre (Marcel·lí Domingo)!

A Girona podem parlar amb tot el dret de *la República dels mestres*, ja que la noia que va posar la bandera de la República al balcó de l'ajuntament va ser una estudiant de magisteri, Antònia Adroher; el primer alcalde republicà de la ciutat va ser Miquel Santaló, professor de Geografia de l'Escola Normal, on es formaven els futurs mestres, i el primer president de la Diputació va ser Cassià Costal, director de la Normal. Ben aviat Costal i Santaló seran cridats per dirigir l'Escola Normal que el govern català crearà a Barcelona amb l'objectiu de disposar d'un centre capdavanter en la formació de magisteri.

Aquesta història esplèndida, de la qual els que treballem en el camp de l'educació i la pedagogia som hereus, es veié violentament trencada per un grup de militars que, amb el suport de grups feixistes, s'aixecà en armes contra la República. S'inicià una violenta i llarga Guerra Civil que acabà amb la victòria dels rebels. Començava la dictadura franquista, amb vencedors i vençuts.

«Jo volia fer la revolució, volia transformar el país; per això em vaig fer mestra», em deia Carme Roure en tornar de l'exili. I Lluïsa Bargalló resumia la seva feina a l'escola amb aquesta justes paraules: «Nosaltres els ensenyàvem a pensar, no pas a emmagatzemar!» Quina diferència d'aquestes paraules de mestres republicanes amb les de l'inspector en cap de Girona, que als anys quaranta manifestava que el que l'escola necessitava eren mestres que fossin «más santos que sabios»! Eren mestres que creien en l'educació i creien que educar era formar ciutadans que sabessin pensar, crítics per discernir, lliures per decidir. Una doble exigència: educativa i ciutadana. I una herència de la qual ens hem de sentir orgullosos.

Un 11 % dels mestres de Catalunya va anar a l'exili; gairebé un 30 % va ser castigat.

De totes maneres, fins i tot en els moments més durs de la dictadura, hi hagué mestres que, superant la por i les pressions, continuaren treballant a favor d'una escola pública de qualitat per a tots els nois i noies del país. Aquests mestres renovadors en èpoques de bonança i en èpoques de dictadura han estat, i són, el referent per a molts dels que treballem en el camp de l'escola, de l'àmbit social, de la pedagogia i la psicologia. Es tracta de persones que han sabut conjuminar un bon treball professional amb un discurs i una pràctica ètics i democràtics.

I avui dia a la nostra Facultat també hi ha professors que treballen amb els mateixos ideals de canvi i de justícia social que tenien els mestres republicans.

En l'època actual de valors en crisi, de profunds canvis socials, econòmics, polítics; ara que, a casa nostra, estem vivint una democràcia de baixa intensitat, amb una fractura cada dia més gran entre rics i pobres, amb alts nivells de misèria i de pobresa profunda, amb alts nivells de frau, de desencís polític, de recentralització política, de menyspreu per les diferents realitats culturals i històriques, etc., continuem necessitant, més que mai, veus que parlin ben alt de la importància de l'educació com a factor de canvi. Necessitem i volem una educació que estigui centrada en valors i actituds ètiques democràtiques. No es tracta de fer el discurs de l'excel·lència sinó d'aconseguir que l'educació sigui excel·lent, de treballar per una escola ben preparada, compromesa i ambiciosa, conscient de l'empresa que té entre mans i disposada a treballar per assolir-la, especialment en els sectors més necessitats.

En aquests temps de crisi tenim necessitat, més que mai, de referents que, pel que han fet i han dit en el món universitari, ens ajudin a avançar per camins que, al mateix temps que ajuden a transformar la universitat en instància crítica de la societat, també millorin la seva recerca, la seva docència i el seu compromís social.

En aquest sentit, la producció acadèmica del professor Juan Carlos Tedesco cobreix un camp amplíssim que va des de la història de l'educació fins a la sociologia de l'educació i la política educativa. La seva aportació a tots aquests camps sempre ha tingut com a rerefons la preocupació per l'anàlisi de la relació que, en cada moment i context, s'estableix entre l'educació i el context social més ampli, i en aquesta relació sempre ha tingut molt presents els reptes que planteja la societat en moments de canvi i, especialment, els reptes que ha d'assumir el món de l'educació quan s'encara a les múltiples i diverses formes d'injustícia i de desigualtat social. Les aportacions del professor Tedesco resulten properes i de gran valor per al professorat que a la Facultat d'Educació i Psicologia treballa –treballem– amb els mateixos ideals.

És aquesta doble perspectiva la que caracteritza la mirada que Juan Carlos Tedesco ha projectat sobre el món de l'educació des del principi de la seva carrera. D'una banda, la lectura atenta de les realitats canviants i dels nous reptes que aquestes transformacions plantegen al món de l'educació. De l'altra, una mirada que posa un èmfasi especial en les situacions d'injustícia i desigualtat i que genera una preocupació constant al llarg de la seva obra pel desenvolupament d'estratègies que ens ajudin a superar-les des del món de l'educació. L'obra del professor Tedesco està travessada de principi a fi per un nivell de reflexió acadèmica d'altíssima exigència i per un imperatiu ètic igualment exigent.

Aquest imperatiu ètic s'ha traduït no solament en una extensa bibliografia, indispensable avui dia per a tothom que vulgui reflexionar sobre els reptes a què fa front l'educació en un context de capitalisme globalitzat, sinó també en una política coherent amb aquests principis. Primer, com a expert en polítiques educatives del projecte «Educació i desenvolupament a Amèrica Llatina» de la UNESCO-CEPAL-PNUD i, tot seguit, com a director de l'Oficina Regional d'Educació per a l'Amèrica Llatina i el

Carib de la UNESCO (Santiago de Xile); després, com a director de l'Oficina Internacional d'Educació de la UNESCO (Ginebra), al capdavant de l'Institut Internacional de Planificació de la UNESCO (Buenos Aires) i, finalment, com a ministre d'Educació de l'Argentina, entre 2007 i 2009.

La figura de Tedesco és destacable tant per la qualitat de les seves aportacions i la tasca desenvolupada al capdavant de diverses institucions i organismes internacionals com pel fort compromís ètic que ha demostrat al llarg de la seva trajectòria i que ha sabut mantenir de forma coherent fins avui. El compromís per la superació de les desigualtats, pel progrés social i la democràcia ha estat constant i no ha marcat només la seva actuació personal, sinó també les seves prioritats de recerca i la tasca desenvolupada a les institucions internacionals –i a les del seu país– on ha treballat.

No cal dir que fem nostres les afirmacions que va publicar el 2010 en un article titulat «Educación para la justicia social» a la Fundación Santillana, en què manifestava: «El siglo XXI puede (y debe) ser el siglo de la justicia social. En este escenario, la educación juega un papel fundamental, porque en la sociedad de la información y del conocimiento la condición necesaria para la inclusión social es una educación de calidad.»

Una vintena de llibres com, per exemple, *El desafío educativo: calidad y democracia*; *El nuevo pacto educativo*; *Educación, competitividad y ciudadanía en la sociedad moderna*; *Educación en la sociedad del conocimiento*; *Opiniones sobre política educativa*; *Educación popular hoy: ideas para superar la crisis*; *Educación y justicia social en América Latina*, etc., molts d'ells traduïts a diferents idiomes, són una mostra de les seves aportacions en l'àmbit educatiu i de la seva incidència en valors ètics i de justícia social que ell mateix resumeix en aquesta frase: «Para construir una sociedad justa es fundamental apostar por una educación de calidad para todos. Pero lo inverso también es importante: solo tendremos una educación de calidad para todos si queremos construir sociedades más justas.»

A la Facultat d'Educació i Psicologia de la Universitat de Girona valorem la trajectòria de Juan Carlos Tedesco des d'aquests tres punts de vista:

- Rigor acadèmic i profunditat intel·lectual àmpliament reconeguts, que l'han convertit en un autor de referència en molts dels àmbits en què ha treballat.
- Compromís ètic profund al llarg de tota la seva trajectòria professional i personal.
- Pràctica política i desenvolupament de diferents càrrecs de manera coherent tant amb les seves aportacions acadèmiques com amb els principis ètics que sempre ha defensat.

Considerem que, per les seves aportacions acadèmiques i intel·lectuals al món de l'educació, el professor Tedesco reuneix mèrits més que suficients perquè se li reconegui la seva trajectòria.

Els que hem tingut la sort d'escoltar-lo les dues vegades que ha estat a la Facultat, primer en la clausura dels 150 anys dels estudis de magisteri, el maig de 1994, i darrerament, el maig del 2013, som conscients de la seva vàlua pedagògica i ciutadana i pensem que el seu treball i la seva personalitat són un referent en una societat en crisi.

Per tot això, Senyor Rector Magnífic, sol·licito que s'atorgui i es confereixi el grau de doctor honoris causa al Dr. Juan Carlos Tedesco.

Dr. Salomó Marquès

Departament de Pedagogia. Universitat de Girona

Girona, 1 d'octubre de 2014